

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

THE ROLE OF STRATEGIC COMMUNICATIONS IN STRENGTHENING THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

У статті розглянуті основні виклики та можливості принципів та методів стратегічних комунікацій, які використовуються для зміцнення національної безпеки України. Посилення актуальності визначення ролі державних інституцій, політичних лідерів, засобів масової інформації, громадянського суспільства та інших акторів у реалізації стратегічних комунікаційних заходів вимагає ретельного аналізу. У дослідженні проведено виокремлення ролі стратегічних комунікацій у зміцненні національної безпеки України, зосереджуючись на сучасних викликах держави. Стратегічна комунікація передбачає координацію органів державної влади, узгодженість між питаннями інформації та практичними діями, що забезпечує вирішення поточних і майбутніх викликів безпеки та реагуванні на них, використання для національного розвитку та реалізації визначених стратегій. Розглянуто вплив стратегічних комунікацій на міжнародну позицію країни, рівень довіри громадськості та співробітництво з іншими країнами. Дослідження показує, що ефективно використання комунікаційних стратегій сприяє боротьбі з дезінформацією, підвищує свідомість громадськості щодо безпекових викликів та загроз, підтримує міжнародний імідж країни та сприяє зовнішньополітичним зусиллям. Використання стратегічних комунікацій також допомагає в управлінні в кризові періоди та реагуванні в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану. Зроблені висновки підкреслюють важливість розробки та впровадження ефективних стратегій комунікацій, які відповідають сучасним викликам та потребам України в питаннях національної безпеки, а саме: використанні технологічних засобів, удосконалення нормативно-правової бази, моніторинг та оцінювання ефективності стратегічних комунікацій, посилення спільної роботи з міжнародними партнерами. Дослідження дає підстави для подальших пошуків у сфері з метою розвитку більш ефективних комунікаційних стратегій.

Ключові слова: стратегічні комунікації, національна безпека, державне управління, виклики, можливості, технології.

The article examines the major challenges and possibilities of the principles and methods of strategic communications, which are used to strengthen the national security of Ukraine. Enhancing the significance of determining the role of state institutions, political leaders, mass media, civil society and other actors in the implementation of strategic communication measures requires meticulous examination. The study highlights the role of strategic communications in strengthening the national security of Ukraine, focusing on the current challenges for the state. Strategic communications involve coordination of public authorities, consistency between information issues and practical activities, which ensures the solution of the present-day and future security challenges and their response, the utilization for national development and implementation of the relevant strategies. The influence of strategic communications on the enhancement of the nation's global standing, the level of public trust and cooperation with other countries are considered. The research demonstrates that the proficient implementation of communication tactics aids in countering misinformation, raises public awareness of security challenges and threats, supports the country's image worldwide, and contributes to international policy initiatives. Furthermore, the use of strategic communications helps in crisis management as well as martial law response. The conclusion is made about the pivotal role of emphasizing the significance of elaborating and implementing efficient communication tactics that address the contemporary challenges and needs facing Ukraine in terms of national security, in particular the utilization of technological resources and enhancement of the regulatory and legal infrastructure, monitoring and evaluation of the effectiveness of strategic communications, strengthening of joint work with international partners. The study provides grounds for further research in order to develop more effective communication strategies.

Key words: strategic communications, national security, public administration, challenges, opportunities, technologies.

УДК 351.86:659.3
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.37.5>

Мойсіяха А.В.

д. філос. в галузі публ. упр. та адміністр.,
доцент кафедри організації туристичної діяльності
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу

Постановка проблеми у загальному вигляді. Національна безпека є невід'ємною складовою суверенітету кожної країни. В умовах сучасного світу, охопленого геополітичними змінами, технологічними революціями та інформаційними викликами, необхідність зміцнення національної безпеки стає актуальною більш ніж будь коли. Одним із ключових інструментів, що впливають на національну безпеку, є стратегічні комунікації. Сучасні складні кризи, з якими стикається національна безпека України, а також аналіз наявних мож-

ливостей, які пропонують стратегічні комунікації для їх вирішення, стають надто важливими, особливо враховуючи широкомасштабну військову агресію росії.

Сучасні трансформації породжують розростання глобальної інформаційної мережі, де швидкість та доступність інформації мають критичне значення. Зокрема, інформаційна війна та дезінформація стали ефективними знаряддями впливу на думки та поведінку громадськості та політичні процеси. Україна стикається з безпрецедентними викликами,

що спричинені гібридними засобами ведення війни, де стратегічні комунікації забезпечують можливість протидії дезінформації та формуванні правильної риторики та позиції держави.

Важливими питаннями сучасних досліджень стає визначення ролі державних інституцій, політичних лідерів, засобів масової інформації, громадянського суспільства та інших акторів у реалізації стратегічних комунікаційних заходів. Особлива увага належить використанню сучасних інформаційних технологій, соціальних мереж та кіберпростору як ефективного інструменту впливу на громадську думку та формування національної свідомості. Запровадження ефективних стратегічних комунікаційних практик вимагає системного підходу та координації різних сфер діяльності. Органи державної влади повинні співпрацювати з громадськістю, науковими установами, бізнес-середовищем та міжнародними партнерами для створення ефективних комунікаційних стратегій, які будуть сприяти зміцненню національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз досліджень щодо ролі стратегічних комунікацій у зміцненні національної безпеки свідчить про їх значимість у контексті національної безпеки та викликах, які стоять перед Україною. Ефективне використання стратегічних комунікацій може мати значний вплив на зміцнення безпеки країни, залучення громадської підтримки та мобілізацію суспільства. Один з аспектів, якому приділяється важлива роль, це використання стратегічних комунікацій для протидії гібридній війні та дезінформації. Здатність ефективно спілкуватися та формулювати об'єктивні інформаційні повідомлення стає ключовим фактором у боротьбі з дезінформацією та захисті національних інтересів. Інший напрямок досліджень зосереджений на використанні стратегічних комунікацій для підвищення свідомості громадськості щодо безпекових викликів та загроз. Дослідження вказують на необхідність активної комунікації з громадськістю, пояснення складних питань безпеки та створення ефективних каналів спілкування з метою залучення громадської уваги та підтримки. Зазначену проблематику вивчали такі науковці як А. Ділай, Н. Карпчук, О. Пелех, В. Пилипчук, Т. Сивак, С. Соловійов, Б. Юськів та ін. В той же час, поглиблене дослідження у вказаній сфері є важливим для розробки та впровадження ефективних стратегічних комунікацій з наголосом на зміцненні національної безпеки України.

Мета дослідження. Метою статті є визначення ролі стратегічних комунікацій у зміцненні національної безпеки України з урахуванням сучасних викликів та наявних можливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне інформування та дієве використання комунікаційних стратегій можуть сприяти зміцненню міжнародної позиції України, підвищенню рівня довіри з боку міжнародного співтовариства та сприяти співробітництву з країнами-партнерами, які допомагають протидіяти російській військовій агресії. Стратегічні комунікації мають важливе значення для державного управління в кризові періоди, в процесі реагування на надзвичайні ситуації та періоди воєнного стану, встановлюючи ефективний обмін інформацією між органами державної влади, забезпечуючи швидку мобілізацію та координацію зусиль, впливаючи на реакцію громадськості в критичних ситуаціях.

Стратегічна комунікація є інструментом, який комплексно використовує образи, слова та дії для впливу на сприйняття цільової аудиторії, зміни її поведінки та досягнення національних стратегічних інтересів. Стратегічна комунікація наголошує на координації між органами державної влади, а також на узгодженості між питаннями інформації та практичними діями, що може допомогти державі у вирішенні поточних і майбутніх викликів безпеки та реагуванні на них, та використовувати для національного розвитку та реалізації визначених стратегій. Ефективна стратегічна комунікація також може допомогти мінімізувати загрози національній безпеці та допомогти у плануванні та впровадженні політики держави [1].

Поєднання безпрецедентних змін у світі та російська військова агресія в Україні прискорила еволюцію глобального ландшафту безпеки. Традиційні та нетрадиційні загрози безпеці переплітаються, що призводить до появи нових регіональних кризових локацій. Ескалація стратегічних дій і блокової політики між великими державами призвела до накопичення глобальних джерел хвилювань і точок ризику, що загрожує миру та спокою, впливаючи на глобальну безпеку. У той час як загальна модель безпеки та порядок безпеки змінюються – боротьба великих держав навколо питань, пов'язаних з управлінням безпекою, посилилася. Як наслідок, держава як суб'єкт управління зазнала перешкод у зміцненні та прояві сили стратегічної комунікації в управлінні глобальною безпекою [1].

Сучасна місія стратегічних комунікацій (зокрема, з точки зору безпеки та оборони) включає підтримку, захист і досягнення національних інтересів і цілей національної держави, які розподілені на різні часові періоди: у часи миру (для досягнення стримування та стратегічного становища в міжнародній системі); у стані кризи (для отримання довіри

в міжнародній системі); у стані війни (для досягнення внутрішньої та зовнішньої легітимності в міжнародній системі, щоб отримати свободу дій) [2]. В доктрині інформаційної безпеки України стратегічні комунікації передбачають системне та цільове застосування комунікаційних функцій держави, які мають просувати державні завдання, реалізовувати інформаційно-психологічні операції, використовувати публічну дипломатію, військові відносини, зв'язки з громадськістю, що виникають у процесі об'єднаної діяльності органів державної влади, розвідувальних та правоохоронних органів, Збройних Сил України, органів оборонно-промислового комплексу, цивільного захисту України, діяльність яких контролюється громадянським суспільством, відповідно до конституційних положень та законодавства, а також громадян та громадських об'єднань, які беруть участь на добровільній основі у забезпеченні національної безпеки України [3].

Побудова ефективної комунікаційної системи є складним проектом. Зараз стратегічне мислення стало керівною ідеологією міжнародної комунікації, а стратегічна комунікація є необхідним засобом формування консенсусу більшості в епоху цифрових технологій. Відсутність синергії в стратегічній комунікації обмежує ефективність комунікації. Комунікаційна ефективність – це комплексна оцінка національної стратегічної комунікації з точки зору спроможності, ефективності та зворотного зв'язку. Відсутність консенсусу між суб'єктами управління, відсутність доступу до впливових каналів зв'язку, труднощі у визначенні пріоритетів питань державного управління та проблемність просування інноваційних рішень управління ускладнюють суб'єктам комунікації фундаментальні зрушення у власній спроможності управління. Наразі, держави будують систему стратегічної комунікації навколо управління глобальною безпекою, виходячи з мінливої ситуації, зосереджуючись на стратегічних цілях і розвитку національної безпеки, підвищуючи планування та ефективність стратегічної комунікації; щоб зробити ефективність країни у стратегічній комунікації очікуваною [1].

Світ перебуває у постійному пошуку нової архітектури системи безпеки, здатної подолати проблеми тероризму, екстремізму та розповсюдження зброї масового знищення. Враховуючи соціально-економічні складнощі в Україні, наслідки російської військової агресії, як ніколи гостро постає питання визначення та донесення зовнішньополітичної стратегії України. Донесення стратегічних поглядів і цілей є важливим інструментом налагодження

внутрішнього діалогу з суспільством і взаємодії з іноземними державами. Засобами розширення інформаційно-комунікаційної присутності України у світовій громадській думці є використання інструментів сучасної цифрової дипломатії: використання соціальних медіа, нетворкінгу, селфі-дипломатії, інформаційних кампаній тощо [4].

Проблематика, що забезпечує створення в Україні дієвої системи стратегічних комунікацій, спирається на виокремлення основних напрямів та ефективне координування суб'єктів стратегічних комунікацій у системах різних рівнів ієрархічної побудови, цільовими орієнтирами, системою прийняття рішень та усталеності. До ключових завдань держави слід віднести забезпечення загальної спрямованості діяльності різних суб'єктів реалізації управлінських рішень в межах єдиних завдань. Загалом, процеси розвитку системи стратегічних комунікацій мають забезпечувати національні інтереси України, які є суттєвим складником національної безпеки [5].

Система стратегічних комунікацій слугує дієвим механізмом реалізації інформаційної політики, що вимагає виконання державних стратегічних завдань на основі використання існуючих комунікаційних каналів (зв'язки з громадськістю та медіа, публічна дипломатія, військові зв'язки та заходи щодо впровадження інформаційних впливів). Внаслідок зростання інформатизації суспільства, підвищення рівня інформаційних викликів та загроз доцільним стає розвиток механізмів стратегічних комунікацій та ефективного інструментарію їх використання.

Дорожня карта Партнерства у сфері стратегічних комунікацій між Міжнародним секретаріатом НАТО та РНБО України [6] сформувала ключові цілі, завдання та формат співпраці у сфері національної безпеки. Універсальність стратегічних комунікацій і наслідки їх доцільного використання доводять, що зазначені методологічні підходи можуть бути запроваджені у систему державного управління України.

Слід акцентувати увагу на суттєвій відмінності стратегічних комунікацій від інших подібних заходів і процесів: довгостроковості, тобто орієнтації на довгостроковий результат. Відповідно, для досягнення поставлених цілей мають бути запроваджені стратегічні інструменти та засоби, які сприятимуть поступовому та систематичному впливу на переконання відповідної цільової аудиторії [7].

Встановлені стандарти у сфері стратегічних комунікацій та напрацювання країн-членів НАТО [8; 9] виокремлюють напрями діяльності у сфері стратегічних комунікацій, а саме: інтеракціоністський блок (зв'язки зі ЗМІ та

громадськістю, публічна дипломатія та ін.); інформаційно-психологічний блок (психологічно-інформаційні операції); технічний блок (кібербезпека, дії електромагнітного харак-

теру); військовий блок (військове співробітництво, безпека операцій, фізичний вплив та ін.) [10]. Напрями стратегічних комунікацій представлено на рис. 1.

Рис. 1. Напрями стратегічних комунікацій [10]

Українські стратегічні комунікації посилили позитивні наративи українців про ефективне використання допомоги Заходу проти росії. Військові лідери мають професійно передавати наративи своїм збройним силам, громадянському суспільству та політичним лідерам усередині країни та в усьому світі. Стратегічні комунікації, якщо їх правильно використовувати в новому бойовому просторі, забезпечує ефективну передачу повідомлень аудиторії. Крім того, стратегічні комунікації вимагають планування на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях для досягнення бажаних результатів впливу [11].

Стратегічні комунікації стали ефективною небоювою зброєю проти ворога та його прихильників, водночас роблячи ініціативи противника менш ефективними. Інтернет і масові комунікації поступилися місцем когнітивній війні,

яка є цифровою та віртуальною діяльністю, що здійснюється для маніпулювання подразниками навколишнього середовища з метою контролю психічних станів і поведінки ворогів, а також послідовників у війні [12]. Такі дії стратегічних комунікацій можуть бути синергетичними, впливаючи на свідомість прихильників за допомогою спеціального повідомлення, яке формує інформаційне середовище.

Військовий конфлікт в Україні продемонстрував, наскільки потужними є кампанії впливу, наскільки важливою є готовність протистояти їм і наскільки інструментальними можуть бути соціальні медіа для досягнення стратегічних цілей. Завдяки ефективній стратегічній комунікації українці захопили цифровий простір за допомогою виважених наративів. Це сприяло ізоляції росії, водночас посилюючи західну допомогу в Україну [13].

Ключовими проблемами організації стратегічних комунікацій у секторі національної безпеки України слід визначити: відсутність єдиної національної політики, необхідної нормативно-правової бази та єдиної системи стратегічних комунікацій для сектору безпеки; необхідність запровадження ефективних механізмів координації цивільно-військового співробітництва, інформаційно-психологічних операцій; неналежний рівень професійної підготовки осіб, залучених до виконання функцій стратегічних комунікацій; потреби розроблення законодавчих актів, аналітичного, та науково-методичного забезпечення сфери стратегічних комунікацій сектору безпеки [14].

Оскільки ЗСУ захищають свою батьківщину, вони одночасно беруть участь в операціях стратегічних комунікацій, створюючи позитивні наративи, які посилюють потребу в продовженні економічної та військової допомоги. Український уряд синхронізує національні інструменти в рамках військового, дипломатичного, інформаційного, економічного напрямів, щоб залучити західну аудиторію до забезпечення надходження допомоги та підтримки в країну. Українське громадянське суспільство також відіграло життєво важливу роль у підтримці зацікавленості аудиторії через публікації в соціальних мережах, включаючи фотографії та відео, які ставали вірусними. Такі дії громадянського суспільства посилюють стратегічні комунікації українського уряду та військових. Інші зусилля стратегічних комунікацій активізують публічні дискусії щодо відновлення України після війни [15].

Війна продемонструвала новий простір битви, де підключення до Інтернету дозволяє громадянам усього світу брати участь у війні або формуватися за допомогою бажаних наративів. Успішні українські стратегічні комунікації використовувались поряд з бойовими операціями, забезпечуючи внутрішню єдність і одночасно підтримуючи трансатлантичні зв'язки в галузі безпеки [16].

Подальше розширення ролі стратегічних комунікацій у зміцненні національної безпеки України має враховувати удосконалення довгострокових нормативно-правових актів, які визначатимуть основні пріоритети, цілі та завдання у сфері стратегічних комунікацій (конкретні заходи щодо підвищення ефективності комунікаційних процесів, управління дезінформацією та забезпечення високої якості інформаційного простору). Важливо підтримувати та розвивати діалог з країнами-партнерами та міжнародними організаціями у сфері стратегічних комунікацій. Це може включати обмін досвідом, навчальні програми,

спільні проекти та розробка спільних комунікаційних стратегій. Міжнародна підтримка може значно посилити ефективність комунікаційних зусиль України та забезпечити широке охоплення її повідомленнями.

Іншим напрямом має стати подальший розвиток та використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та соціальні медіа, що може значно поліпшити ефективність стратегічних комунікацій. Інноваційні інструменти можуть допомогти виявляти дезінформацію, аналізувати тренди в громадській думці та розробляти належні стратегії відповіді. Важливим підходом вбачається постійне оцінювання ефективності стратегічних комунікацій та проведення аналізу результатів. Це допоможе виявити сильні та слабкі сторони комунікаційних зусиль, внести корективи в стратегію та вдосконалити підходи до спілкування з громадськістю та медіа.

Висновки. Ефективне використання стратегічних комунікацій має потенціал впливу на багатоаспектну безпеку країни, включаючи протидію гібридній війні та дезінформації, підвищення свідомості громадськості про безпекові виклики, зміцнення міжнародного сприйняття та сприяння зовнішньополітичним зусиллям. Стратегічні комунікації мають великі можливості у боротьбі з дезінформацією та підвищенні свідомості громадськості про загрози безпеці, сприяють налагодженню ефективного обміну інформацією між владними структурами, залученню певних цільових груп та координації зусиль у кризових ситуаціях. Їхнє правильне використання вимагає розробки ефективних стратегій та інструментів, які відповідають сучасним викликам та потребам країни щодо зміцнення національної безпеки України.

Крім того, стратегічні комунікації є необхідним інструментом для підвищення довіри та залучення громадської підтримки, допомагаючи владним структурам спілкуватися на основі ефективності та прозорості. Стратегічні комунікації можуть стати потужним інструментом для боротьби з дезінформацією та окремими впливовими державами, які намагаються підірвати національну безпеку України. Шляхом впровадження ефективних стратегій комунікацій, органи державної влади можуть активно висвітлювати правдиву інформацію, розкривати маніпуляції та переконати громадськість у своїй намірах та діях.

Проте, існують виклики, які треба враховувати при реалізації стратегічних комунікацій (швидкість та обсяг інформації, яку треба опрацювати та ін.). Зазначене потребує вико-

ристання нових підходів у використанні технологічних засобів, удосконалення нормативно-правової бази, моніторинг та оцінювання ефективності стратегічних комунікацій, посилення спільної роботи з міжнародними партнерами у сфері національної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Jing L. Jing N. Research on the Construction of China's Strategic Communication System in Global Security Governance. *Open Journal of Political Science*. 2023. № 13. P. 271–281.
2. Guerrero-Castro C. E. Strategic Communication for Security & National Defense: Proposal for an Interdisciplinary Approach. *Connections: The Quarterly Journal*. 2013. №. 2(12). P. 27–52.
3. Karpchuk N., Yuskiv B., Pelekh O. The Structure of Strategic Communications during the War: the Case-Study of the Telegram Channel Insider Ukraine. *Politologija*. 2022. №. 3(107). P. 90–119.
4. Sheludiakova, N., Mamurov, B., Maksymova, I., Slyusarenko, K., Yegorova, I. Communicating the Foreign Policy Strategy: on Instruments and Means of Ministry of Foreign Affairs of Ukraine/ SHS Web of Conferences. *EDP Sciences*. 2021. № 100. P. 02005. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110002005>.
5. Ділай А. Ю. Підготовка фахівців зі стратегічних комунікацій для міністерства оборони України. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2020. № 3(43). С. 78–84.
6. Соловйов С. Стратегічні комунікації в публічному управлінні: впровадження в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. Вип. 3. С. 93–96.
7. Дорожня карта Партнерства у сфері стратегічних комунікацій між Радою національної безпеки і оборони України та Міжнародним секретаріатом НАТО. URL: https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/nato/files/Roadmap_Ukr.pdf.
8. NATO Strategic Communications Policy. URL: <http://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf>.
9. Cornish P., Lindley-French J., Yorke C. Strategic Communications and National Strategy: A Chatham House Repor. The Royal Institute of International Affairs. London, 2011. 42 p. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/24-1436781085.pdf>.
10. Сивак Т. В. Стратегічні комунікації в органах публічної влади України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2018. Вип. 6. С. 28–33.
11. Chiriac O., Matisek J. Strategic Communication And Security Force Assistance: Critical Components For Ukrainian Success? *The Defence Horizon Journal*, 2022. URL: <https://www.thedefencehorizon.org/post/strategic-communication-security-force-assistance-ukraine-sfa-stratcom>.
12. Hung T. C., Hung T. W. How China's Cognitive Warfare Works: A Frontline Perspective of Taiwan's Anti-Disinformation Wars. *Journal of Global Security Studies*. 2022. №. 4(7). DOI: <https://doi.org/10.1093/jogss/ogac016>.
13. Keenan L. How Ukraine Seized the Initiative on the Digital Front of the War with Russia. *Modern War Institute*, 2022. URL: <https://mwi.usma.edu/how-ukraine-seized-the-initiative-on-the-digital-front-ofthe-war-with-russia/>.
14. Пилипчук В. Г. Теоретико-правові засади розвитку системи стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2019. № 3(26). С. 28–42.
15. Cohen A., Hill W. A. Ukraine's "Marshall Plan" Should Come with Transparency. *Newlines Institute for Strategy and Policy*, 2022. URL: <https://newlinesinstitute.org/ukraine/ukraines-marshall-planshould-come-with-transparency/>.
16. Chiriac O., Matisek J. Homeland Defense in the Information Space: Learning from Russian Influence Campaigns in Eastern Europe. *Modern War Institute*, 2022. URL: <https://mwi.usma.edu/homeland-defense-in-the-information-space-learning-from-russian-influence-campaignsin-eastern-europe/>.